

КУРМАЄВ

Петро Юрійович
Petrol09@i.ua

УДК 338.24

СТОЙКА

Віталій Олександрович

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ
ТЕНДЕНЦІЙ У ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІTHE ANALYSIS OF MODERN WORLD
TENDENCIES IN THE SPHERE OF POWER
INDUSTRY

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

к.е.н., доцент, завідувач кафедри технологій та організації туризму і готельно-ресторанної справи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті досліджено динаміку показників, які характеризують функціонування енергетичної сфери. Визначено основні фактори, які впливають на обсяг споживання енергоресурсів у світі. Охарактеризовано тенденції функціонування альтернативної енергетики. Проаналізовано структуру енергетичного балансу України. Визначено загальні напрями підвищення ефективності державного регулювання енергетичної сфери в Україні.

В статье исследована динамика показателей, которые характеризуют функционирование энергетической сферы. Определены основные факторы, которые влияют на объем потребления энергоресурсов в мире. Охарактеризованы тенденции функционирования альтернативной энергетики. Проанализирована структура энергетического баланса Украины. Определены общие направления повышения эффективности государственного регулирования энергетической сферы в Украине.

The article investigates the development of rates, which characterize the power industry functioning. The main factors, which influence the volume of energy sources consumption in the world, have been defined. The tendencies of the alternative power industry functioning have been characterized. The structure of the energetic balance has been analyzed. The general tendencies of the raise of the state adjustment effectiveness of the power industry regulation in Ukraine have been determined.

Ключові слова: державне регулювання, споживання, ефективність, енергія, ринок

Ключевые слова: государственное регулирование, потребление, эффективность, энергия, рынок

Keywords: state regulation, consumption, efficiency, energy, market

ВСТУП

Сучасні технології виробництва товарів та надання послуг вимагають наявності відповідних джерел енергії. Становлення теорій еколого-центризму, поступове вичерпання природних ресурсів зумовлює формування нових підходів до енергетичного забезпечення економічного розвитку. Вищеокреслена проблематика є надзвичайно актуальною для України, оскільки питання доступності джерел енергії та їх вартості, окрім суто економічних аспектів, мають, також, суспільно-політичні.

Різні питання економіки енергетики розглядалися у працях таких вчених-економістів: Слупського Б., Сміта Дж. (James L. Smith), Хігер Дж. (Jenny Heeter), Чанг Лю (Chang Liu) та інших.

Разом з тим, окремі аспекти енергетичного забезпечення соціальної та виробничої сфер економіки нашої країни потребують додаткового дослідження і висвітлення.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є аналіз сучасних світових тенденцій у енергетичній сфері та розробка практич-

них рекомендацій щодо зменшення енергозалежності нашої країни.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи, наприклад: логічного узагальнення – при визначенні основних характеристик світового та національного ринків енергоресурсів; графічний – для наочного відображення результатів дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

Економічна ситуація у розвинених країнах світу в середині XIX століття характеризувалася переходом від мануфактури до машинного, фабрично-заводського виробництва. Це було зумовлено впровадженням у виробництво нових технологій, використанням нових джерел енергії.

Доцільно погодитися із [1], що фабричне виробництво поширилося на всі галузі промисловості: текстильну, металургійну, хімічну, гірничу, машинобудівну. Використання технологічно більш складного та економічно ефективного обладнання сприяло зростанню обсягу виробленої промислової продукції, торгівлі. Глобальний ринок енергетичних ресурсів почав формуватися у другій

половині XIX століття. Він характеризувався наступними ознаками:

- конкурентний характер;
- зростання ролі науки у відкритті та поширенні нових видів енергії;
- домінуванням двох основних джерел енергії для потреб виробництва та побутових цілей;
- стрімкий розвиток інших, альтернативних джерел енергії;
- формування логістичних ланцюгів торгівлі енергоресурсами.

Протягом наступних років даний ринок набув ознак олігополії, а поступове вичерпання існуючих джерел енергії та розвиток науки сприяли їх диверсифікації. Упродовж 2011-2015 років спостері-

галось зростання обсягів споживання енергоресурсів на 5,9% (табл. 1).

Аналіз регіональних аспектів вказує на 3,5% зменшення обсягів споживання енергоресурсів країнами Євразії. Значною мірою така ситуація пов'язана із уповільненням темпів економічного розвитку країн даного регіону (табл. 2). Це, у свою чергу, вплинуло на рівень світових цін на енергоресурси.

Протягом 2012-2016 років світові ціни на основні енергоресурси знизилися в середньому на 47,3% (рис.1). Найсуттєвіше зменшилася ціна на нафту (- 67,1%) та вугілля (- 51%).

Таблиця 1

Обсяг споживання енергії за регіонами світу, млн м. т нафтового еквіваленту [2]

Рік	Азія	Євразія	Північна Америка	Близький Схід	Центральна та Південна Америка	Африка
2011	4895,5	2937,5	2784,9	752,3	649,9	388,2
2012	5069,1	2943,3	2725,8	779,7	664,9	403,3
2013	5212,3	2911,7	2796,3	793,3	684,9	408,6
2014	5334,6	2830,3	2822,8	827,9	692,8	420,1
2015	5498,5	2834,4	2795,5	884,7	699,3	435

Таблиця 2

Динаміка обсягу ВВП окремих регіонів світу, % [3-5]

Рік	Світова економіка	Європейський Союз	Росія	Китай	Японія
2011	3,1	1,8	4,3	9,5	-0,4
2012	2,5	-0,5	3,5	7,8	1,7
2013	2,4	0,2	1,3	7,7	1,4
2014	2,6	1,4	0,7	7,3	0
2015	2,5	1,9	-3,7	6,9	0,5

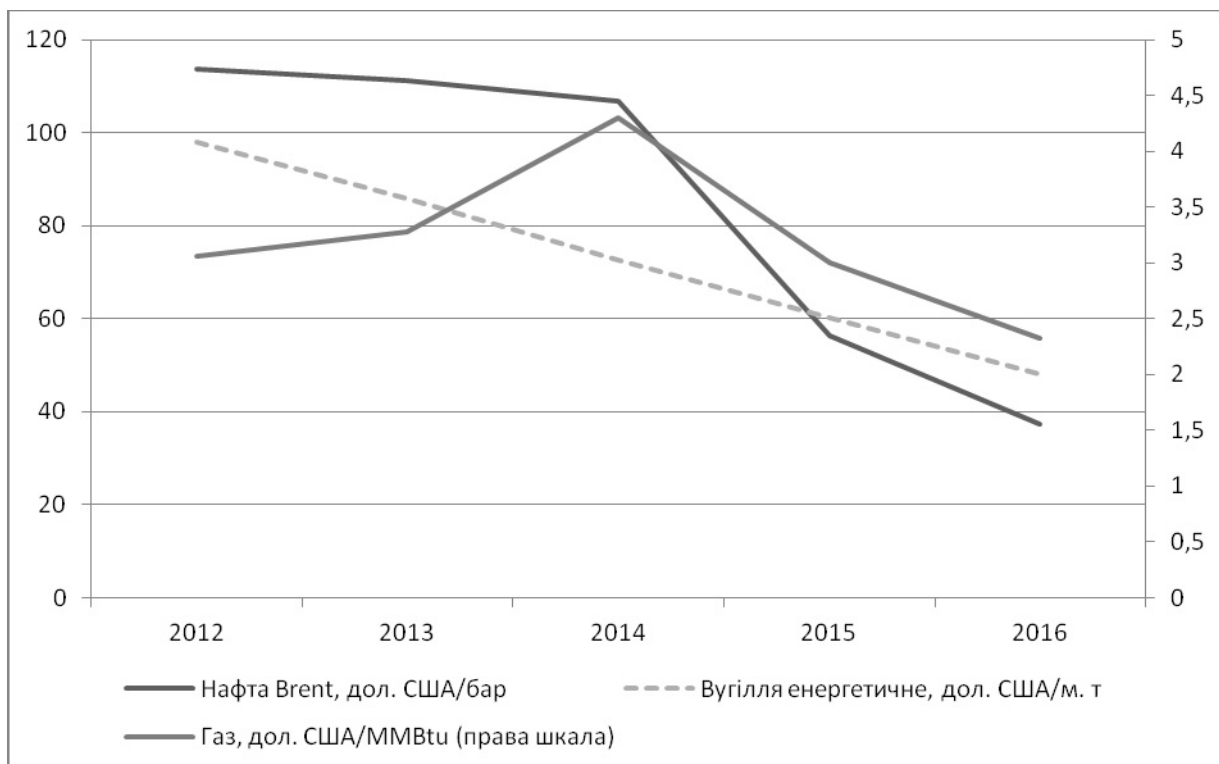

Рис. 1. Динаміка світових цін на основні види енергоресурсів (на початок періоду) [6-8]

Тривала низхідна динаміка цін уповільнила, певною мірою, розробку важкодоступних родовищ та покладів традиційних енергоресурсів. Разом з тим, вищезазначене не вплинуло негативно на розвиток альтернативної енергетики. Так, лише протягом 2016 року обсяг інвестицій у альтернативну енергетику збільшився на 4,7% і досяг 285,9 млрд дол. [10, С.19].

Протягом останніх десятиліть альтернативна енергетика щорічно зростає в середньому на 15,9%, у той час як споживання нафти і газу в світі збільшилося на 1,7% [11]. Так, лише протягом 2015 року при загальному зростанні на 8,7% енергії виробленої із альтернативних джерел, генерація сонячних електростанцій зросла на 28,2%, вітряних – на 17% [10, С.19].

Вищенаведена динаміка свідчить про зростання питомої ваги альтернативних джерел та зменшення залежності від газу та нафти.

В енергетичному балансі України [12], починаючи з 2004 р. обсяги постачання енергетичних ресурсів мають загальну тенденцію до зменшення (незважаючи на коливання окремими роками), з 144,2 млн. т н. е. (2004 рік) до 105,7 млн. т н. е. у 2014 році. Попередні дані 2015 року засвідчують подальше зменшення загального постачання енергетичних ресурсів до 101,3 млн. т н. е.

Зменшення споживання енергетичних ресурсів в Україні було викликано дією трьох основних причин: економічною кризою, втратою частини території та зростанням вартості енергоресурсів.

Так, відносно 2005 року споживання палива та енергії промисловістю у 2013 році зменшилось на 27,5 %, транспортом на 8,8 %, на неенергетичні цілі – на 37,4 %. Найбільшим споживачем реального сектору економіки є промисловість, якою в 2013 р. спожито 24081 тис. т н. е. енергетичних ресурсів, що складає 33,4 % від загальних обсягів кінцевого споживання [12].

У структурі постачання енергії частка природного газу скоротилася з 46,5 % у 2002 р. до 34,8 % у 2012 році. У 2013 році відбулось подальше скорочення частки природного газу до 33,9 % [12], у 2014 році – до 31,5% [13].

Починаючи з 2013 року, домінуючим, за обсягом постачання, джерелом енергії в енергетичному балансі є вугілля, частка якого поступово збільшувалася з 25,6 % у 2002 р. до 33,6 % у 2014 році. Частка атомної енергії у структурі постачання енергії у 2013 році зменшилась до 18,5 % [12]. На 2014 – 2015 роки частка атомної енергії прогнозується на рівні 21,8 – 21,2 %.

Питома вага нафти та нафтопродуктів у структурі постачання зросла з 9,4 % у 2012 році до 10,1 % у 2014 році. У виробництві електроенергії частка енергії, отриманої з відновлюваних джерел, у 2014 році склала 5,3% [12].

Необхідно зазначити, що структура виробництва енергії з відновлюваних джерел протягом 2011-2014 років суттєво змінилася. Так, частка гідроенергетики зменшилася на 15,1% до 729 млн м. т нафтового еквіваленту, у той же час питома вага біопалива та сонячно-вітряної енергії зросли, відповідно, на 11,4% і 3,7% до 2399 та 134 млн м. т нафтового еквіваленту.

ВИСНОВКИ

Згідно прогнозних розрахунків U.S. Energy Information Administration [14] світові ціни на нафту марки Brent у 2017 році зростуть на 19,2%, газ на 6,8%, вугілля на 2,2%. Тобто період відносно низьких цін завершиться.

Ціни на енергоресурси в Україні зростають, навіть в умовах їх зниження в цілому у світі. Така ситуація формує потенційні можливості для розвитку альтернативної енергетики.

Разом з тим, на сьогоднішній день відсутня цілісна концепція розвитку альтернативних джерел енергії, мало прогнозованими є заходи щодо реалізації енергетичної політики держави. Саме тому, першоосовною є формування науково обґрунтованого оптимального енергетичного балансу, прогнозування основних його показників. Окремі аспекти підвищення ефективності державного регулювання ринку енергії в Україні розглянуто в [15]. З метою зростання питомої ваги енергії із альтернативних джерел доцільно розробити та реалізувати заходи щодо здешевлення вартості введення в експлуатацію об'єктів генерування, спростити адміністративні процедури.

Список використаних джерел

1. Царенко О.М. Економічна історія України і світу: Навчальний посібник / О.М. Царенко, А.С. Захарчук. - Суми: "Університетська книга", 2000. - 310 с.
2. Primary energy consumption worldwide between 2010 and 2015, by region [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.statista.com/statistics/263457/primary-energy-consumption-by-region/>
3. GDP growth [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&start=2011>
4. GDP (Russian Federation) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=RU&start=2011>
5. GDP (China) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2015&locations=CN&start=2011>
6. Bloomberg markets CO1:COM [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bloomberg.com/quote/CO1:COM>
7. Bloomberg markets NG1:COM [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bloomberg.com/quote/NG1:COM>
8. Thermal Coal Price Outlook [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.focus-economics.com/commodities/energy/thermal-coal>
9. Курмаєв П.Ю. Дослідження зарубіжного досвіду управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні/П.Ю. Курмаєв//Економічний простір. - 2009. - №25. - С.16-23.
10. Renewables 2016 Global Status Report [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ren21.net/wp-content/uploads/2016/06/GSR_2016_Full_Report.pdf

11. Have we hit "the end of the fossil fuel era"? Not even close // Vox. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.vox.com/2015/12/14/10121638/fossil-fuel-dominance>

12. Прогнозні енергетичні баланси на період до 2015 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=d13a60de-1056-4400-825d-66e57814e94b>

13. Енергетичний баланс України за 2014 рік [Експрес випуск]. -2015. - № 562/0/08.4.2вн-15

14. Short-Term Energy Outlook [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.eia.gov/forecasts/steo/report/prices.cfm>

15. Курмаєв П.Ю. Практичні аспекти підвищення ефективності державного регулювання ринку енергії в Україні / П.Ю. Курмаєв, В.І. Рибчак, О.С. Рибчак // Науковий вісник Мукачівського державного університету. - 2016. - №1. - С.33-38.